

लैंड्रिंग समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीति,

२०७९

प्रमाणिकरण मिति : २०७९।०३।०६

रामारोशन गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

रामारोशन, अछाम, सुदूरपश्चिम प्रदेश

विषय- सूची

परिच्छेद १ : लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

- १.१. पृष्ठभूमि
- १.२. रामारोशनगाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय
- १.३. लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्य, विधि तथा प्रक्रिया
- १.४ संक्षिप्त नाम र परिभाषा

परिच्छेद २ लैससासको बिद्यमान अवस्था बिश्लेषण, लक्षीत समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला बिश्लेषण

- २.१. रामारोशनगाँउपालिकाको राजनैतिक, सामासजक र आर्थिक अवस्था बिश्लेषण
- २.२. लक्षित समुदायप्राथमिकिकरण र सवाल पहिचान
- २.३. लैससास क्षेत्रमा क्रियाशिल सरोकारवाला बिश्लेषण

परिच्छेद ३ रामारोशन गाँउपालिकाको SWOT Analysis

- ३.१ गाँउपालिकाको सवल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती बिश्लेषण
- ३.२ लैज़िकसमानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्य

परिच्छेद ४ लैससास रणनीतिको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, औचित्यता

- ४.१ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको दीर्घकालिनसोच
- ४.२ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको लक्ष्य
- ४.३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरु
- ४.४ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता

परिच्छेद ५ लैससाससम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

- ५.१ लैससास मूलप्रवाहीकरण नीति
- ५.२ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरु
- ५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरु

परिच्छेद ६ लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन

- ६.१ लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना
- ६.२ संस्थागत संरचना/व्यवस्था

६.३ रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु

परिच्छेद ७

- ७.१ रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार
- ७.२ बाधा अडचन फुकाउने

अनुसूची :

- अनुसूचि ३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीति निर्माण क्रममा अध्ययन तथा बिश्लेषण गरिएका दस्तावेज

दस्तावेजहरुको सुची
अनुसुचि ४ . कार्यक्रम सम्बन्धी फोटोहरु

परिच्छेद १ : लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपालमा तीन तहको सरकार र त्यसै अनुसार साभा र एकल रूपमा प्रयोग गर्न पाउने गरि अधिकारको बाडफाँड गरेको छ । यसरी हेर्दा स्थानीय तहको सरकार जनतासँग प्रत्यक्ष सम्पर्क र सरोकार राख्ने सरकार हो । यसले राजनीतिक शक्ति, संस्था तथा नागरिक बीच शक्ति नियन्त्रण र शक्ति सन्तुलनको व्यवस्था गर्दछ । संविधान प्रदत्त प्रावधानहरूको आधारमा अधिकारहरूको व्यवस्थापन तथा राज्य व्यवस्थापन र सञ्चालन हुने भएको हुँदा संविधानमा महिला तथा समावेशीकरणका सवालहरू कसरी राखिएको छ भन्ने विषय निकै महत्वपूर्ण हुन्छ । नेपालको संविधानलाई हेर्दा यसको लैज़िक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको पक्षबाट विश्लेषण गर्नु पर्दछ ।

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामै लैज़िक विभेद अन्त्य गरि समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसै गरि धारा ३८ ले मौलिक हक अन्तर्गत महिलाको हक समावेश गरेको छ । महिला हक अन्तर्गत प्रत्येक स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुने, महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुने, राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुने, महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुने तथा सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुने व्यवस्था गरेको छ ।

यसै गरी धारा ४२ अन्तर्गत सामाजिक रूपले पछाडि परेका महिला लगायतलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको संरचना तथा सार्वजनिक सेवामा सहभागिताको हक हुने उल्लेख गरि सामाजिक न्यायको हक प्रत्याभूत गरेको छ । धारा ४३ ले आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका एकल महिला लगायतलाई कानुन बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित गरेको छ । यसका साथै महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरूलाई कानुन बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ । समानताको हकले नागरिकहरू, सामाजिक र सांस्कृतिक रूपले पछाडि परेका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण वा विकासको लागि संविधानमा विशेष प्रावधानहरूको थप व्याख्या गरको छ । सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक निकायहरूमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको स्थापना गरेको छ । त्यसै गरि राज्यले नागरिकहरूका बीच उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, लिंग, आर्थिक अवस्था, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा भेदभाव गर्ने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको छ । तर सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, अल्पसंख्यक, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैज़िक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस-आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानुन बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न रोक लगाएको मानिने छैन भन्ने व्यवस्था समेत गरेको छ । त्यस्तै समान कामका लागि लैज़िक आधारमा पारिश्रमिक तथा

सामाजिक सुरक्षामा कुनै भेदभाव नगरिने एवं पैतृक सम्पत्तिमा लैङ्गिक भेदभाव विना सबै सन्तानको समान हक हुने व्यवस्था गरेको छ ।

यसर्थ उल्लिखित आधारमा के भन्न सकिन्छ भने नेपालको संविधानले राज्यका सबै तहहरू संघीय, स्थानीय कार्यकारिणी, न्यायिक समिति, स्थानीय सभा, प्रदेश सभा र जिल्ला समन्वय समितिमा महिला आरक्षित व्यवस्थाका अलावा अरु संख्यामा पनि महिला प्रतिनिधित्वको अवसर हुनसक्ने स्थिति छ ।

आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । नयाँ प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै ती अधिकारहरू महिला तथा सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकहरूले उपभोग गर्न सक्ने बातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक छ ।

राष्ट्रिय योजना आयोगले पन्थाँ योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७-२०८०/८१) को आधार-पत्र तर्जुमा गर्दा संविधानमा व्यवस्था गरेका मौलिक हक, दिगो विकास लक्ष्य र अन्तराष्ट्रिय सन्धि, महासन्धि र अन्य साथै नेपाल सरकारले तदनुसार लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित गर्ने, आर्थिक सम्बृद्धि तथा दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता तथा नेतृत्वदायी भूमिका स्थापित गर्दै श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाहरूको समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने आदि उद्देश्यहरू पन्थाँ योजनाको उद्देश्यको रूपमा राखेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ मा उल्लेख गरिए बमोजिम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत विभिन्न बुँदाहरूहरूले जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका सोत परिचालन र व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क र सूचना व्यवस्थापन र गरिब छ ।

त्यस्तै सोही ऐनको दफा १२ मा उल्लेख गरिए बमोजिम वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रणाली अनुसार बस्ती वा टोलस्तरबाट योजना तर्जुमा प्रकृया अवलम्बन गरि महिला तथा पिछडिएको वर्गको सहभागितामा जोड, योजना बनाउदा महिला, दलित, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने व्यवस्थालाई जोड दिएको छ । त्यस्तै वडाभित्रका विकास कार्यहरू कार्यान्वयन गर्दा उक्त वडा भित्र आर्थिक नागरिक, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखि सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने कुरालाई समेत स्पष्ट रूपमा औल्याइएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले रामारोशन ग्रथा, छाउपडी, बालश्रम, मानव बेचबिखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्यविश्वासको अन्त्य गर्ने गराउने

१.२ रामारोशन गाउँउपालिकाको सक्षिप्त परिचय

रामारोशन गाउँउपालिका सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत सेती अञ्चलको पहाडी जिल्ला अछामको सुन्दर पर्यटकीय क्षेत्र रामारोशनका नाम बाट नामाकरण गरिएको रामारोशन गाउँउपालिका नेपाल सरकारको मिति २०७१.०१.२५ को निर्णयबाट साविकका मलातिकोट, चाहाँमाण्डै, शान्तडा, बाटुलासैन, भटाकाटीया, र सुतार गा.वि.स. लाई मिलाएर जम्मा ७ वडामा समावेश गरि स्थापना गरिएको हो । रामारोशन गाउँउपालिकाको क्षेत्रफल १७३.३३ बर्ग किमी रहेको छ । यस गाउँउपालिकाको जम्मा जनसंख्या २९६२३ रहेको छ ।

१.३ लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्य

समावेशी विकासका लागि महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक लगायत सिमान्तकृत, विभेद र वञ्चितीकरणमा परेका वा पारिएका वर्गलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउनु यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

- जातजाति, लिङ्ग, वर्ग, अपाङ्गता तथा उमेरका आधारमा विभेद रहेका महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक तथा सिमान्तकृत र विपन्न वर्गलाई सशक्तिकरणका माध्यमबाट स्रोतसाधनमा समानुपातिक पहुँच बनाउनु,
- लैससास, सम्बन्धी मुद्दाहरूलाई क्रसकटिगांको रूपमा विकास प्रकृयामा समावेश गर्नु,
- लैससास रणनीतिका माध्यमबाट गाउँउपालिकाको योजना, कार्यक्रम, सेवा प्रवाह र संस्थागत संरचनालाई लैससास संबेदनशील तथा उत्तरदायी बनाउनु ।

१.४ लैससास रणनीति निर्माणको विधि तथा प्रक्रिया

रामारोशन गाउँउपालिकाका सरोकारवालाहरु जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा गहन छलफलका साथ लैससास सम्बन्धी ओवस्यकता, समस्या, अवसर र चुनौतिको पहिचान गरि यो रणनीति तयार गरि कार्यपालिकाबाट पारित गरिएको हो । रणनीति निर्माणमा सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेको ले यो रणनीति प्रति सबै सरोकारवालाको अपनत्व विकास भई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजता आउने छ । रणनीति तयार गर्ने क्रममा लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन तथा नीति र अन्तराष्ट्रिय कानुनहरुको स्थानीयकरण हुने गरी सम्बन्धीत नीति तथा कानुनहरुलाई आधार मानिएको छ ।

१.५ सक्षिप्त नाम र परिभाषा..

यस रणनीतिको नाम “लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति २०७९” रहने छ र यो रामारोशन गाउँउपालिकाले स्वीकृति गरेको मिति देखि लागू हुनेछ ।

१.४.१. सक्षिप्त नाम :यस रणनीतिको नाम लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति २०७९ रहनेछ । यो रणनीति स्थानीय सरकारले स्विकृत गरेको मीति देखि लागू हुनेछ ।

३.२. परिभाषा :विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस रणनीतिमा

क) रणनीति भन्नाले: रामारोशन गाउँउपालिका को लैससास मूलप्रकाहिकरण रणनीति २०७९ लाई सम्झनु पर्दछ ।

ख) गा.पा.भन्नाले: रामारोशन गाउँउपालिका सम्झनु पर्दछ ।

ग) लैससास भन्नाले: लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्झनु पर्दछ ।

- घ) **लैंगिक समानता** तथा **सामाजिक समाबेशीकरण** भन्नाले महिला, पुरुष वा लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र विभिन्न सामाजिक समूहहरू बिचको असमान सक्ति सम्बन्धलाई पुनः सन्तुलित गर्न तथा हरेक प्रकारका सामाजिक पहिँचान भएका व्यक्तिहरुका लागि समान अधिकार, अवसर एं सम्मान सुनिश्चित गर्नका लागि गरिने प्रयासलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ङ) **लैंगिक मूलप्रवाहीकरण (Gender Mainstreaming)** भन्नाले नगरपालिकाको विद्यमान संरचनाहरू र सबै विषयगत क्षेत्रका कानुन, नीति, कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमाका हरेक चरणमा लैंगिक समानतालाई आन्तरिकीकरण गर्ने स्थिति नै लैंगिक मूलप्रवाहीकरणलाई जनाउछ ।
- च) **लैंगिक समानता (Gender Equality)** भन्नाले समाज तथा राज्यको सबै अंग र तह र क्षेत्रमा महिला, पुरुष वा लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक बीच समान अवसर र समान लाभ हासिल गर्ने अवस्था वा वातावरणलाई जनाउछ ।
- छ) **लैंगिक समता (Gender Equity)** भन्नाले अवसर र न्यायबाट बच्चित महिला, पुरुष वा यौनिक तथा अल्पसंख्यक व्यक्तिलाई समानतामा पुऱ्याउन अवलम्बन गरिने माध्यम (सकारात्मक विभेद) वा विशेष प्रयासलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ज) **सामाजिक समाबेशीकारण (Social Inclusion)** भन्नाले समाजमा पछाडी पारिएका लिङ्ग, वर्ग, जातजाती, समुदाय लगायत बच्चित वर्ग समुदायलाई विकासका अवसरमा प्रत्यक्ष सहभागी गराई सार्वजनिक सेवा, सुविधा तथा स्रोतमा पहुँच बढ़ि गर्नुलाई सम्झनु पर्दछ ।
- झ) **सामाजिक बच्चितिकरण (Social Exclusion)** भन्नाले लैंगिकता, जात, जाती, धर्म, क्षेत्र, अपाङ्गता आदीको आधारमा व्यक्ति, वर्ग वा समुदायलाई सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक र राजनीतिक क्षेत्रमा पाखा वा किनारा लगाई आफ्नो क्षमता अनुसार सहभागी हुने अवसर र त्यस्तो अवसरबाट प्राप्त हुन सक्ने लाभ र प्रतिफलबाट बच्चित गराइनु हो ।
- ञ) **बच्चित समूह** भन्नाले लामो समय देखि आर्थिक, सामाजिक र भौगोलिक कारणले पछाडी पारिएका महिला, दलित, जनाजाती, जेष्ठ नागरीक, अति बिपन्न, दुर्गम बस्तीमा बसोबास गर्ने व्यक्ति वा समुदाय सम्झनु पर्दछ ।
- ट) **लैंगिक संबेदनशिल (Gender Sensitive)** : सेवा प्रबाह प्रक्रिया र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला पुरुष र तेसो लिङ्गीहरुका विशेष आवश्यकता र प्राकृतिक अवस्था अनुसार उनीहरुको सन्तुलित विकास, सार्वजनिक लाभ प्राप्तीको सुनिश्चितता र अधिकार प्राप्ति प्रति गम्भीर हुनुलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ठ) **लैंगिकता (Gender)** भन्नाले कुनै पनि मानिस लिंगको आधारमा महिला वा पुरुष वा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक भएकै कारण समाजद्वारा उनीहरुलाई दिइने विभेदपुर्ण कामको भूमिका, उनीहरु प्रति गर्ने विभेदपुर्ण सामाजिक व्यवहार र उनीहरुलाई हेर्न असमान दृष्टिकोण लाई जनाउछ ।
- ड) **लैंगिकमैत्री (Gender Friendly)** : समाज वा राज्यको हरेक संरचना र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला, पुरुष वा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकका विशेष आवश्यकताहरू सम्बोधनका लागि गरिने प्राथमिकपुर्ण व्यवहारलाई सम्झनु पर्दछ ।

३) सीमान्तकृत समुदाय भन्नाले आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र भौगोलिक बिकटताको कारण पछाडी पारिएका तथा सार्वजनिक सेवा, सुविधाको अवसरबाट बच्चित र बिभेदमा परेका साथै संघिय कानुन बमोजिम मानव बिकाको स्तरभन्दा न्यून स्थितिमा रहेका समुदाय सम्फनु पर्दछ ।

४) लैंगिक उत्तरदायि बजेट भन्नाले लैंगिक समानताका लागि बजेटको सुनिश्चिततालाई सम्फनु पर्दछ

५) लैंगिक प्रभाव बिश्लेषण भन्नाले स्थानीय नीति, योजना तथा कार्यक्रमबाट सबै बर्ग, जाताजती, क्षेत्रका महिला, पुरुषले प्राप्त गरेको लाभ वा अवस्थाको लेखाजोखालाई सम्फनु पर्दछ ।

६) खण्डकृत तथ्यांक भन्नाले सबै जाताजती, लिंग, बर्ग, क्षेत्रका महिला, पुरुष तथा यौनिक एबं लैंगिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत समुदाय, शारिरिक अवस्था आदि समूहहरुको तहगत तथ्यांकलाई सम्फनु पर्दछ ।

परिच्छेद २

लैससासको बिद्यमान अवस्था तथा सन्दर्भ बिश्लेषण, लक्षित समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला बिश्लेषण

२.१. रामारोशन गाउँउपालिकाको राजनैतिक, सामाजिक र आर्थिक अवस्था बिश्लेषण :

रामारोशन गाउँउपालिकाको बिद्यमान राजनैतिक, सामाजिक र आर्थिक अवस्था बिश्लेषण गरिएको छ । क्षेत्रगत बिश्लेषणले गाउँउपालिकाले आगामी दिनमा लैससासको क्षेत्रमा के कस्तो आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक योजना तथा नीति कार्यक्रमहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्ने भन्ने बिषयहरु पहिचान गरी ती समस्याहरुको निराकरण गर्न सहयोग गर्नेछ ।

२.१.१. राजनैतिक अवस्था

यस गाउँउपालिकाका अधिकांश नागरिकहरु राजनैतिक रूपमा सचेत भएपनि स्थानीय सरकार र राज्यका हरेक निकायको नेतृत्व तहमा महिला, दलित लगायत पछाडी परेको समुदायको सहभागिता अपेक्षाकृत बृद्धि हुन सकेको पाइदैन । महिला लगायत लक्षित समूहलाई राजनीतिमा सहभागिता बृद्धिका लागि परिवार तथा समाजबाट सहज वातावरण सृजना गर्न आबश्यक देखिन्छ । महिला, दलित लगायत बच्चित समुदायलाई राजनैतिक चेतनास्तर बढाउन स्थानीय राजनैतिक दल लगायत गाउँउपालिकाबाट जनचेतना अभिबृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन हुन जरुरी छ । यस गाउँउपालिकामा समावेशीकरणको अवस्था जिल्लाको अन्य पालिकाको भन्दा तुलनात्मकरूपमा राम्रो रहेता पनि पूर्णरूपमा मुलप्रवाहीकरणमा समाहित भइ सकेको मान्न सकिने अवस्था छैन । समग्रमा महिला, दलित जनजाती संख्या बिश्लेषण गर्दा राजनैतिक भूमिकामा सकारात्मक प्रतितिनिधित्व भएपनि निर्णायक भूमिकामा गाउँउपालिकाको उपाध्यक्ष महिला १ जना (बि.सं. २०७४ देखि २०७९ कार्यकाल) रहेको पाइन्छ । गाउँउपालिका प्रमुख लगायत वडा अध्यक्षमा महिला सहभागिता सुन्य रहेको छ । राज्यका हरेक निकायमा ३३ प्रतिशत महिला र समावेशी सहभागिताको कानुनी प्रावधानले समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गरेपनि अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि राजनैतिक दल लगायत स्थानीय सरकारबाट बिशेषगरी लक्षित बर्ग समुदायको क्षमता बिकास र आर्थिक शस्त्रिकरणको क्षेत्रमा योजना तथा कार्यक्रम बिस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१.२. सामाजिक अवस्था बिश्लेषण :

रामारोशन गाउँउपालिकामा विभिन्न जातजाती, को बसोवास रहेको छ । पुरातनवादी सोच, पितृसत्तात्मक समाजिक संरचना, रहेको यस गाउँउपालिकामा छाउपडी प्रथा, लैगिक बिभेद, दाइजो प्रथा, धामीभाक्री प्रथा, बाल बिबाह, जातिय बिभेद, घरेलु हिंसा, अत्यधिक मादिरा सेवन गरी हुने सामाजिक विकृति र लैगिक हिसा जस्ता सामाजिक कुप्रथा र गलत सामाजिक अभ्यासहरु अझै कायमै रहेको छ । पुरुषलाई महत्व दिने परिवार तथा समाजले महिलाको समान अस्तित्वलाई स्विकार गर्न नसकेका कारण निर्णायक भूमिकामा महिला सहभागिता र अवसरमा तथा सुचनामा पहुँच न्यून छ ।

२.१.३. आर्थिक अवस्था :

यस गाँउपालिकामा समान कामको समान ज्याला सुनिश्चित हुन नसक्दा अर्थतन्त्रमा महिलाको पहुँच न्यून रहेको पाइन्छ । यहाँका अधिकांश पुरुष र केही महिला समेत रोजगारीका लागि भारत लगायत अन्य मुलुकहरुमा जाने अवस्था विद्यमान छ । स्थानीयस्तरमा रोजगार शृंजना हुन नसक्नु यहाँको आर्थिक क्षेत्रको लागि चुनौती रहेको छ ।

२.२ लक्षित समुदाय नक्सांकन तथा प्राथमिककरण र सवाल पहिचान :

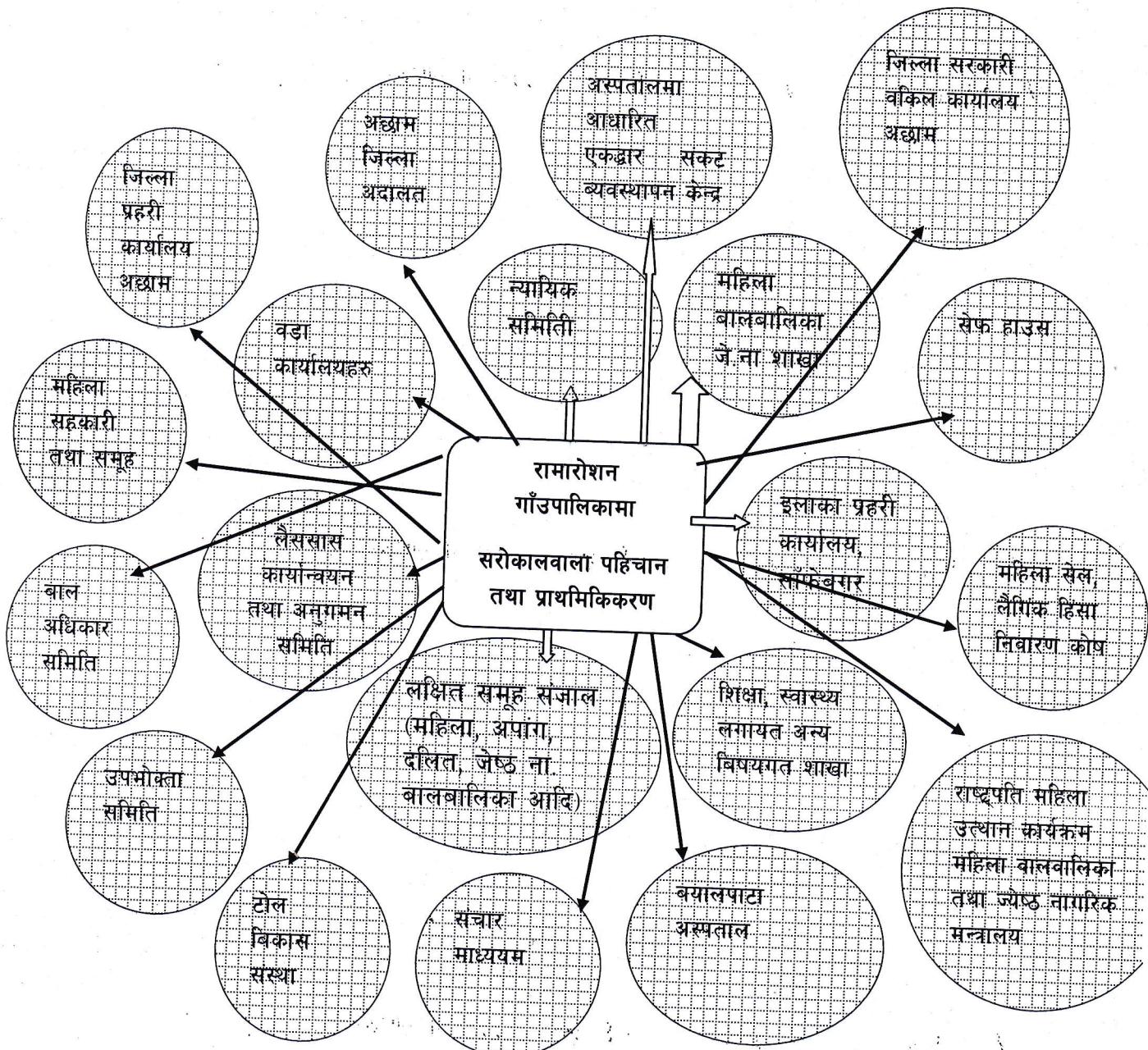
रामारोशन गाँउपालिकाले महिला, दलित, अति विपन्न सिमान्तीकृत वर्गलाई निरन्तर बजेट विनियोजन र कार्यान्वयन गरेको देखिए तापनि सामाजिक समावेशीकरण र मुलप्रवाहीकरणकालागि यस गाँउपालिकाले समुदायतहमा सर्वेक्षण गरी लक्षित समूहको एकिन तथ्यांक पहिचान गरेको र प्राथमिककरण गर्न सकेको देखिएन । गाँउपालिकाको विभिन्न तहको छलफलबाट तयार गरिएको आधारहरुलाई विश्लेषण गर्दा सबै वडाहरुमा लक्षित समूह छरिएर रहेको पाइन्छ । लक्षित समूह र तिनका मुख्य सवालहरु निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

२.२.१ रामारोशन गाँउपालिकाका लक्षित समूह प्राथमिककरण	२.२.२. लक्षित समूहको सवालहरु
१. महिला/एकल महिलाका सवालहरु	<ul style="list-style-type: none"> ■ योजना छनौट देखि सम्पन्न सम्मका चरणहरुमा महिलाको सहभागिता न्यून हुने गरेको । ■ नीति निर्माण तहमा अर्थपूर्ण सहभागिता न्यून रहनु र नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागितालाई सहजै स्विकार गर्न नसक्नु । ■ अधिकांश महिलालाई आफ्नो अधिकार र कानुनबारे जानकारी नहुनु । ■ गर्भवती महिलालाई स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी सूचनामा पहुँच तथा पोषण सम्बन्धी जानकारी नहुदा स्वास्थ्यको जोखिममा पर्नु । अछाम जिल्लामा निशुल्करूपमा गर्भवतीलाई सरकाद्वारा गरिने हवाई उद्धार बारे समेत सबै महिला सुसुचित हुन नसक्नु । ■ अत्यधिक मदिरा सेवनका कारणबाट हुने घरेलु हिंसा, लैंगिक हिंसा, बलात्कार तथा यौनजन्य दुर्व्यवहार र बिभेदबाट पिडित हुनु । ■ छाउपडी कुप्रथा र धामीभाकी प्रथा कायमै रहनु । ■ आर्थिक स्रोतमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा कमि हुनु र शिक्षामा समान पहुँच नहुनु । ■ चेतनाको कमी ।
२. बालबालिकाका सवालहरु	<ul style="list-style-type: none"> ■ बाल श्रम, बाल यौन दुर्व्यवहार, बालविवाह तथा शोषण लगायतका बिभेद जन्य कार्य कायम रहनु । ■ बालमैत्री संरचना /व्यवहार /खेल मैदान /बालउद्यान नहुनु । ■ बलिकाहरुमा आत्मरक्षा शिप नहुनु । ■ बेसाहारा तथा अविभावक बिहिनिताका कारण संरक्षणको अभाव । ■ बालकहरु बालश्रमिककोरूपमा भारत जानु ।
३. अपांगता भएका व्यक्ति	<ul style="list-style-type: none"> ■ समान अवसरबाट बञ्जित साथै सार्वजनिक सेवा तथा स्रोतमा सहज पहुँच नहुनु ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ अपहेलना मानसिक यातना, अपमानजनक व्यवहार तथा यौनजन्य दुर्ब्यवहारको शिकार हुनु । ■ अपांगमैत्री संरचना नहुदा सार्वजनिक स्रोत तथा सेवामा पहुँच कमि हुनु । ■ अपांगता भएका व्यक्तिको अर्थपूर्ण सहभागिता नहुनु ।
४. ज्येष्ठ नागरिक	<ul style="list-style-type: none"> ■ ज्येष्ठ नागरिकलाई उचित पालनपोषण तथा संरक्षणको समस्या । ■ स्रोतमा पहुँच तथा नियन्त्रण कमि । ■ सन्तानहरू रोजगारी तंथा अन्य कामका लागि घरबाहिर हुनु र एकलै बढी समय बिताउनु पर्दा मानसिक समस्याको शिकारको सम्भावना रहनु ।
५. लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक :	<ul style="list-style-type: none"> ■ पहिचान हुन नसक्नु । ■ खुलेर समाजमा आउन नचाहनु । ■ समान अवसरबाट बञ्चित हुनु । ■ समाजबाट अपमानजनक व्यवहार तथा बिभेदपुर्ण दृष्टिकोण राख्नु ।
६. धार्मिक अल्पसंख्यक	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुश्लिम समुदायको राज्यद्वारा प्रदत्त सुचनामा न्यून पहुँच ■ जनचेतनाको कमी ।
७. अति बिपन्न समुदाय	<ul style="list-style-type: none"> ■ सिभित र पाखो जग्गाजमिनबाट जिवन निर्बाह गर्न बाध्य ■ भारतमुखी रोजगारी ■ अशिक्षा र चेतनाको कमीका कारण बाल विवाह, सामाजिक कुरीति लगायतका गलत सामाजिक प्रचलनबाट टाढा हुन नसक्नु । ■ निर्णयक तहमा सहभागिताको पहुँच न्यून । ■ घरेलु मदिराको अत्याधिक सेवन
८. द्वन्द्व पिडितका सवाल	<ul style="list-style-type: none"> ■ अझैसम्म पनि केही बेपत्ता व्यक्तिको अवस्था पता नलाग्नु । ■ परिवारका सदस्य गुमाएका व्यक्तिहरूमा मानसिक समस्या रहनु ■ द्वन्द्व पिडितको उचित बर्गारण नहुनु ।

२.३. लैससास क्षेत्रमा कियाशिल सरोकारवाला विश्लेषण :

परिच्छेद ३

३.१ रामारोशन गाउँउपालिकाको SWOT Analysis

समावेशी लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्न, सामाजिक न्याय कायम गर्न र गाउँउपालिका अन्तर्गतका समिति र संरचना निर्माणमा लक्षित वर्गको समतामुलक पहुँच स्थापित गर्न लैगिंग समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक छ। यद्वपि यस गाउँउपालिकाको सन्दर्भमा लैगिंग समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरणको सबल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष, अवसर र चुनौती देहाय अनुसार रहेका छन्।

३.१.१ गाउँउपालिकाको सबल पक्ष

- बजेट र स्थानीय सरकार
- आय आर्जनको सम्भावना
- दक्ष जनशक्ति
- प्राकृतिक श्रोत
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु
- नीति नियम

३.१.२ कमजोर पक्ष/सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

- लैगिंग समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण सम्बन्धी बुझाइमा एकरूपता नहुन
- गाउँउपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लैससासको सबाल मुलप्रवाहीकरण नहुन।
- नियमितरूपमा लैगिंग उत्तरदायी बजेट परीक्षण नहुनु।
- लैससासको लागि आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरणको अभाव रहनु।
- लक्षित वर्गको अवसर र लाभ वितरणमा न्यायोचित पहुँच सुनिश्चित हुन नसक्नु।
- गाउँउपालिकाबाट गठन हुने समिति र संरचनाहरूमा लैससासको भावना समेट्न नसक्नु।
- बिभिन्न लक्षित वर्ग, क्षेत्र र समुदायबिच आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा उच्च अन्तर रहनु।
- बिभिन्न लिंग, वर्ग क्षेत्र, समुदाय र जातजातिबिच हुने व्यवहारगत बिभेद हट्न नसक्नु।
- गाउँउपालिकाको अनुगमन तथा मुल्यांमन र प्रतिवेदन प्रणालीले लैससास अवधारणालाई अवलम्बन गर्न नसक्नु।
- समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने संविधान र संविधानमा भएका व्यवस्थाहरु।

३.१.३ अवसरहरु

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्य कानुनहरु प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयनमा रहनु ।
- नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा जनएका प्रतिबद्धता
- स्थानीय सरकारले नै नीति, कानून निर्माण, नीति निर्माण गर्ने अधिकारले गाउँउपालिकालाई लैससास मैत्री नगर बनाउने अवसर प्रदान गरेको ।
- संघीय तथा प्रदेश सरकारको लैससास मैत्री बजेट तथा कार्यक्रम अनुरूप गाउँउपालिकालाई नीति तथा कानून बनाउने अवसर प्रदान गरेको

३.१.४. चुनौतीहरु

- गाउँउपालिका अन्तर्गत समिति तथा संरचनालाई लैससासमैत्री कायम गर्न नसक्नु ।
- समाजमा विद्यमान रहेका हानिकारक सामाजिक मूल्यमान्यताहरु कायम हुनु ।
- लक्षित वर्गको आयस्तरमा ज्यादै ठुलो असमानता ।
- लाभ बाँडफाँडमा वास्तविक लक्षित वर्गको पहिचान र पहुँचमा सुनिश्चितता नहुनु ।
- विद्यमान कानूनी व्यवस्थाका बारेमा लक्षित वर्गलाई सुसुचित गराउन नसक्नु ।

३.२ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्य

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताबारे नेपालको संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, बिगतमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यबिधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र नेपालले बिगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई मध्यनजर गर्दै तिनीहरूको समाधान गर्न स्थानीयस्तरमा रामारोशन गाउँउपालिकाले यो रणनीतिको आवश्यकता महसुस गरेको छ । यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दा पनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

३.२.१ संविधान प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिपेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक समुहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई गाउँउपालिकाका क्षेत्रमा न्यून गर्नुपर्ने भएकोले,

३.२.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका लैससास सम्बन्धि विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र रामारोशन गाउँउपालिकाको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्बोधन गर्ने गरि लैससास अवधारणासँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,

३.२.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूबीचको असमानतामा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,

३.२.४ महिला, दलित, र बाल-बालिकामाथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी,छुवाछुत, बेचबिखन, घरायसी कामकाज, गरिवी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,

३.२.५ यस क्षेत्रका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रवृत्ति भएकाले,

३.२.६ रामारोशन गाँउपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरि महिला, दलित, द्वन्द्व पिडीत, तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने भएकाले,

३.२.७ रामारोशन गाँउपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पहुँचको अवस्थाको सही रूपमा पहिचान गरि सो अनुरूप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पूनरावलोकन गर्न,

३.२.८ रामारोशन गाँउपालिकाभित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघसंस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत लैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृयामा मूलप्रवाहीकरण गर्न।

३.२.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि रामारोशन गाँउपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासलाई योजनाबद्ध रूपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरूपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले।

माथि उल्लेखित औचित्यताहरूलाई पुरा गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११, उपदफा २, बुँदा ठ को उपबुँदा २ द्वारा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरी रामारोशन गाँउपालिकाले यो “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीति, २०७९ तयार गरेको हो।

परिच्छेद ४

लैससास रणनीतिको लक्ष्य, उद्देश्य, मुल्यमान्यता र औचित्यता

गोपनीय सभाविता
शान्तिः अवधारणा
२०७३

४.१ दीर्घकालिन सोच

बिभेद रहित समतामूलक तथा सम्बूद्ध र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने ।

४.२ . लक्ष

लैंगिक तथा सामाजिक उत्तरदायी संस्थागत संरचना, निती र कार्यप्रणली मार्फत कमतमूलक समाजको निर्माण गर्ने ।

४.३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरू

यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अवधारणा अनुसार यसको प्रयोगलाई सरलीकृत रूपमा स्थानीयकरण गरि रामारोशन गाँउपालिकाले गर्ने सम्पूर्ण विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउन आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपयोगी बनाउने रहेको छ । यसका उद्देश्यहरू निम्न प्रकारका छन् :

- लैंगिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैंगिक उत्तरदायी बजेट मार्फत स्थानीय सरकारको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेशी गरि, लैंगिक समानता र सबै जात, जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैंगिक अन्तरहरूको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैंगिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै लैजाने ।
- गाँउपालिका एवं अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्थाहरू सहित लक्षित वर्ग/समूहको आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा बढ़ि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने ।
- लैससासबारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यबिधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतीकरण तथा क्षमता विकास गर्ने ।
- लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, विकास साभेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र अरु स्थानीय सरकार आदिसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।
- गाँउपालिकाबासी विशेषगरि महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने ।
- गाँउपालिकाको सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासको दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

४.४ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताबारे नेपालको संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, बिगतेमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यबिधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र नेपालले बिगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतिहरूलाई मध्यनंजर गर्दै तिनीहरूको समाधान रामारोशन गाँउपालिकाले प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न यो रणनीतिको औचित्यता महसुस गरिएको हो । यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दा पनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

४.४.१ संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अड्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक समूहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्नु पर्ने भएकोले,

४.४.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका लैससास सम्बन्ध विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र स्थानीय तहको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्बोधन गर्ने गरि लैससास अवधारणा सँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,

४.४.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूबीचको असमानतामा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,

४.४.४ महिला, दलित र बाल-बालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी, छुवाछुत, बेचबिखन, घरायसी कामकाज, गरिवी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैज़िक समानता र महिला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,

४.४.५ महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैज़िक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रबृत्ति भएकाले,

४.४.६ रामारोशन गाउँउपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैज़िक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरि महिला, दलित तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नु पर्ने भएकाले,

४.४.७ रामारोशन गाउँउपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पहुँचको अवस्थाको सही रूपमा पहिचान गरि सो अनुरूप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पूनरावलोकन गर्न,

४.४.८ रामारोशन गाउँउपालिका भित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघ संस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत लैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृयामा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।

४.४.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि रामारोशन गाउँउपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासलाई योजनाबद्ध रूपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरूपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले ।

परिच्छेद ५

लैससास सम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

५.१. लैससास मूलप्रवाहीकरण नीति

५.१.१ रामारोशन गाँउपालिकाले संचालन गर्ने सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास दृष्टिकोणवाट संस्थागत गरि त्यसमा महिला र सीमान्तकृत समुहको अर्थपूर्ण सहभागितामा कार्यान्वयन गरि मूलप्रबाहीकरण गर्दै लिगिने नीति लिनेछ । ।

५.१.२ लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा समावेशी बजेट परीक्षणलाई स्थानीयकरण गरी लक्षित समुदायको आर्थिक तथा वित्तिय श्रोतमा पहुँच अभिबृद्धि गरिनेछ । ।

५.१.३ रामारोशन गाँउपालिकाका, सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरू, महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि उनीहरूको योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिबृद्धि गरी गाँउपालिकाको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा बढ्दि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने । ।

५.१.४ लैससास बारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यबिधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास गर्ने नीति लिने ।

५.१.५ लैससास नीति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आन्तरिक र बाह्य सबै सरोकारवालहरूसँग नियमित र प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।

५.१.६ गरीब असहाय महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने नीति लिने ।

५.१.७ सबै प्रकारका अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा लैससास उत्तरदायी दृष्टिकोण अपनाईने छ । ।

५.२. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरू

५.२.१ मूलप्रवाहीकरण:

क) रामारोशन गाँउपालिकामा महिला, दलित, गरीब र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, कार्यवातावारण र संस्कृति, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्य मार्फत पछाडि परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समुहको सवाल र समस्या पहिचान गरि, उनीहरूलाई समान अवसर दिई सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि उनीहरूको समग्र गाँउपालिकाको विकास प्रक्रियामा मूलप्रबाहीकरण गरिनेछ ।

ख) लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत गाँउपालिकाको संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूमा समावेश गरि लैङ्गिक समानता र सबै जात जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक मूलप्रबाहीकरण गर्दै लिगिनेछ ।

५.२.२ आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशिकरण तथा सशक्तिकरण :

विकासका अवसरबाट बच्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका वा पारिएका महिला, दलित, अशक्त, गरीब, विकासका अवसरबाट बच्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि

परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको गाउँउपालिकाको समग्र शासन प्रणालीमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराई उनीहरूलाई सबल बनाई आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नुको साथै आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित बिपद् व्यवस्थापन गर्दै कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकासगरि गाउँउबासीको लागि स्वरोजगारीको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.२.३ संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास :

क) लैससासबारे संबिधान, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यबिधि आदिमा भएका व्यवस्थाहरूको सबै सरोकारवालाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गरि कार्यान्वयन गर्न चुस्त/दुरुस्त संस्थागत संरचना निर्माण गरि रामारोशन गाउँउपालिका लगायतका सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरूलाई लैससास प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउदै लगिनेछ ।

ख) स्थानीय नागरिक विशेष गरी पछाडि परेका महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिबासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको चुस्त/दुरुस्त संस्थागत संरचना मार्फत योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामूहिक सचेतीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी गाउँउपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा निर्णयक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरि आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरिनेछ ।

५.२.४ समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण :

क) लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार तथा विकास साभेदार संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिनेछ ।

ख) लैससास सम्बन्धी समुदायमा बढेको लैंड्रिक हिंसा तथा घरेलु हिंसालाई पनि ध्यानमा राख्दै, विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न विभिन्न सरकारी, विकास साभेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र आदिसँग साभेदारी तथा समन्वय गरिनेछ ।

५.२.५ सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा :

रामारोशन गाउँउपालिकाबासी विशेष गरि महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने रणनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लगिनेछ ।

५.२.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन :

गाउँउपालिकाको सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरू

५.३.१ कार्यनीति (रणनीति ५.२.१ संग सम्बन्धित)

क) योजना, कार्यक्रम तथा बजेट चक्रमा यस गाउँउपालिकाले लैससासमैत्री योजना र कार्यक्रम निर्माण गर्न पूँजीगत बजेटको कमितमा (महिला दलित..... बालबालिका.....)% वा बजेट छुट्याइने छ । यसरी छुट्याइएको बजेट पछाडि परेका, विकासका अवसरबाट बच्न्त, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका गरीब, महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिबासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक,

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, द्वन्द्व पिडित, पछाडि परेको व्राग, अल्पसंख्यक तथा अन्य सीमान्तकूत समूह आदिलाई प्राथमिकता दिई उनीहरूलाई बिकासको मूलधारमा ल्याउन कार्यान्वयन गरिने छ ।

ब) बढी भन्दा बढी अर्थपूर्ण जनसहभागीता सुनिश्चत गर्न संस्थागत सयन्त्र, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्य क्षेत्रगत सर्त निर्धारण गरिने छ ।

ग) सेवा प्रवाह सयन्त्र र प्रक्रिया लैससासमैत्री हुने गरि सुधार एवम् विकास गरिने छ ।

घ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा तथा लैङ्गिक लेखाजोखा बिधिलाई लैङ्गिक पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ ।

ड) रामारोशन गाँउपालिकाको समग्र बिकास योजना तर्जुमा प्रक्रियामा महिला तथा वज्चितीकरणमा परेका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक योजना र कार्यक्रमहरू सघन एवं निरन्तर सञ्चालन गरिने छ ।

च) लैससास आचरण र व्यबहार एक आदर्श, नैतिक विषयसमेत भएकाले सेवाप्रदायक निकायमा संलग्न जनशक्तिको सार्वजनिक र निजी कार्यशैली तदअनुकूल बनाउन मार्गदर्शन आचारसंहिता निर्माण गरी लागु गरिने छ ।

छ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट मार्फत नतिजामूखी आवधिक र बार्षिक योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयन गरिने छ ।

ज) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि सूचकहरू निर्धारण गरी यसका प्रयोगलाई योजना तथा बजेट तर्जुमा, मापन र परीक्षण प्रक्रियामा एकरूपता र सरलीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सुनिश्चित गरिने छ ।

झ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेटलाई रामारोशन गाँउपालिकाले आन्तरिकरण गरि यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि क्षमता विकास गर्नेछ ।

ञ) रामारोशन गाँउपालिकाको लैससास सम्बन्धी समन्वय र कार्यान्वयन समितिले गाँउपालिकाको आवधिक/बार्षिक योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट कार्यान्वयन भए नभएको सुनिश्चित गर्नेछ ।

ट) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्न आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनालाई व्यवस्थित र आवधिक गर्ने प्रणाली स्थापित गर्नेछ ।

ठ) सेवाप्रदायक निकायका सरोकारवालाहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विधि कार्यान्वयन सम्बन्धी सीप विकास गर्नेछ ।

ड) सेवाप्रदायक र सेवाग्राही दुबै पक्षका सरकोरवालालाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी नियमित रूपमा प्रदान गर्ने प्रबन्ध गरिनेछ । यसका लागि आम सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरिनेछ ।

ढ) सबै सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गरि गाँउपालिकाबासीलाई आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित बिपदहरूको व्यवस्थापन गरिने छ ।

ण) कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकास एवं प्रबद्धन गरि गाँउपालिकाबासीकालागि स्वरोजगारीको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.३.२ कार्यनीति (रणनीति ५.२.२ सगं सम्बन्धित)

- क) गाँउपालिकाले स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, नियम, कानून, नीति, नियमहरूको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता तथा मापदण्ड अनुरूप सबै सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराई लैससास दृष्टिकोण पुनरावलोकन तथा निर्माण गर्न सक्नेछ ।
- ख) खण्डीकृत तथ्यांक र तथ्यगत सूचनाको आधारमा सामाजिक तथा आर्थिक स्थितिको विश्लेषण गरि गरिब तथा बज्ज्वलिकरणमा परेका समूहको पहिचान गर्नेछ ।
- ग) महिला, दलित, पिछडिएको वर्ग, अपाडता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक आदिको आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा बढ़ि गर्ने कार्यनीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नेछ ।
- घ) विविधताको सम्मान गर्दै विपन्न बर्गहरूसँगको निरन्तर अभिमूखीकरण एवम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तिय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने योजना र कार्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।

५.३.३ कार्यनीति (रणनीति ५.२.३ सगं सम्बन्धित)

- क) लैससासका लागि संस्थागत र व्यक्तिगत दुबै क्षमता विकासका क्षेत्रहरू पहिचान गरि विभिन्न सचेतिकरण तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नेछ ।
- ख) गाँउपालिकाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रणालीमा आवद्ध सामुदायिक संघ-संस्था, विभिन्न सञ्जाल, सहकारी, समूहहरू तथा नागरिक समाजको क्षमता विकास गरिने छ ।
- ग) सबै समुदायका विपन्न महिला-पुरुषहरू, युवा, बालबालिका, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, सामुदायिक संस्थाहरूसँगको निरन्तर अभिमूखीकरण एवम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तिय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि हुने गरी गाँउपालिकाको ७ चरणको योजना तर्जुमा प्रक्रिया, समय सीमा, महिला तथा बज्ज्वलिकरणमा परेकाहरूका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र गाँउपालिकाको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सघन एवम् निरन्तर सञ्चालन गरिने छ ।
- घ) लैससास सम्बन्धी जानकारी दिन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवं समय तालिका महिला तथा बज्ज्वलिकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरि निर्धारण र कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ङ) गाँउपालिकाको जनप्रतिनिधीहरू एवम् राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरूलाई लैससासको मुलअवधारणा र यस सम्बन्धी संवेदनशील बनाइने छ ।
- च) लैससास सम्बन्धी जानकारीमुलक र सुचनामूलक सामग्रीको प्रकाशन र तालिम निर्देशिकाहरू तयार गरि समयानुकूल सुधार गरि कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- छ) प्रशिक्षण विधि, सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवम् समय तालिका महिला तथा बज्ज्वलिकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरि निर्धारण गराईनेछ ।
- ज) गाँउपालिकाले आयोजनाहरू छनौट गर्नका लागि आधार मापदण्डहरू पहिचान गर्न उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

५.४ कार्यनीति (रणनीति ५.२.४ सगं सम्बन्धित)

यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न सरकारी एवं विकास साभेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, सामुदायिक समूहहरू तथा नागरिकहरू बीच तल उल्लेख गरे अनुसार साभेदारी, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिने छ ।

समन्वय, सहकार्य, सहजीकरण र साभेदारीका लागि संभाव्य संस्थाहरू	संभावित कार्य तथा भूमिका
संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार	<ul style="list-style-type: none"> -लैससासलाई राष्ट्रिय नीतिहरूमा एकिकृत गर्दै जोड्ने र लैससास मैत्री संस्थागत व्यवस्थालाई समन्वय, सहकार्य र साभेदारी गर्ने । -लैससास दृष्टिकोणबाट योजना तर्जुमा र अनुगमन ढाँचाहरूको पुनरावलोकन, समन्वय तथा पृष्ठपोषण गर्ने । - लैससास सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको मूलप्रवाहीकरणका लागि संघीय र प्रदेशसरकार सँग समन्वय कायम गर्ने । - लैंगिक उत्तरदायी बजेट र लैंगिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण कार्यान्वयनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने । - महिला तथा वञ्चित समूह लगायत सबैका लागि सेवा सुविधामा पहुँच पुऱ्याउन कार्यान्वयन तहमा समन्वय कायम गर्ने ।
महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय, मुश्लिम, द्वन्द्व पिडित, एकल महिला, अपाङ्गता तथा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, किशोर किशोरी, युवा आदि वञ्चित समूहहरू ।	<ul style="list-style-type: none"> -मुख्य मुख्य सरोकारका समूहहरू र उनीहरूका समस्या तथा आवश्यकताहरूका सम्बन्धमा खण्डीकृत तथ्याङ्क एवम् विश्लेषण गरिएका सूचना सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने, पर्याप्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने योजना तथा बजेट सुनिश्चित गर्ने र कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने समन्वय, सहकार्य सहजीकरण गर्ने
विकास साभेदार संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> - संघीय, प्रदेश एवम् स्थानीय सरकारहरूको लैससास सम्बन्धी बाधा र क्षमता विकासको अवस्था विश्लेषण गर्ने कार्यमा सहयोग र साभेदारी गर्ने । - लैससासलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म एकिकृत गरि अनुगमन, मूल्यांकन र रिपोर्टिंग गर्ने प्रक्रियामा सहयोग र साभेदारी गर्ने । - यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि केन्द्र, प्रदेश एवम् स्थानीय तहमा सहयोग, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने
नागरिक समाज, गैसस तथा	-महिला तथा वञ्चित समूहहरूको सशक्तीकरणका लागि आर्थिक, प्राविधिक

निजी क्षेत्र	र व्यावसायिक सहयोग पुऱ्याउन समन्वय र सहकार्य गर्ने
स्थानीय समुदाय	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्नो बस्तीका परिवारहरूको खण्डीकृत सूचनाहरूको अभिलेख राख्ने । -वस्ती स्तरबाट माग गर्नुपर्ने योजनामा महिला, दलित तथा पिछडिएका समुदायको सकिय सहभागिता गराउनका लागि समन्वय गर्ने । - लैससास दृष्टिकोणबाट योजना प्रगति एवम् चुनौतीहरूको आफै अनुगमन गर्ने । -महिला, दलित तथा पिछडिएको समूहको विकास गर्न विद्यमान विभेदकारी प्रचलनहरूका विरुद्ध आवाज उठाउनुका साथै वहस सञ्चालन गराउनको लागि समन्वय गर्ने । - पिछडिएका वर्गहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक सशक्तीकरण गर्नका लागि समुदायसँग समन्वयन गर्ने । - लैंगिक समानता प्राप्तिको लागि प्रत्येक घर परिवारमा सचेतीकरण गर्नको लागि समन्वय गर्ने । - महिलाले घरमा गर्ने भूमिकालाई उत्पादकत्वमूखी बनाउन सहयोग गर्नको लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने । - यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि साभेदारको रूपमा काम गर्ने

५.५ कार्यनीति (रणनीति (रणनीति ५.२.४ सगं सम्बन्धित)

गरीब असहाय महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्न कार्यनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लैजाने ।

५.६ कार्यनीति (रणनीति ५.२.५ सगं सम्बन्धित)

क) गाउँउपालिका अन्तर्गत सञ्चालन भएका योजना तथा कार्यक्रम र गाउँउपालिकाआफै लैससास उत्तरदायी भए नभएको वस्तुगत सूचक र मापदण्ड तयार गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

ख) लैससास शाखाले अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखासँग कार्यविधि, निर्देशिका, फेमवर्क तथा अन्य योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन गर्दा लैससासको अवस्था प्रष्ट्याउने गरी खण्डिकृत तथ्यांकलाई आधार बनाउन समन्वय र सहयोग गर्ने ।

ग) गाउँउपालिकाले सञ्चालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन प्रणालीमा सुधार गरि लैससासमुखी बनाउन उद्देश्य र सूचकहरू लैससासका आधारमा खण्डिकृत गर्ने ।

- घ) खण्डकृत तथ्याङ्क संकलन र उपलब्ध गराउने प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने र त्रैमासिक र बार्षिक प्रतिवेदनमा खण्डकृत तथ्याङ्क सम्मिलित प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
- ड) लैससास शाखाले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रभाव मूल्यांकन, असल अभ्यास, कार्यशैलीको रूपान्तरण जस्ता विषयको अभिलेखिकरण गर्ने र सोबाट प्राप्त सिकाईलाई सरोकारवालासँग साझेदारी गर्ने र तदअनुरूप स्रोतको परिचालन गर्ने ।
- च) लैससास शाखाले लैससास सम्बन्धी नीतिलाई कार्यान्वयन गर्दा आएका समस्या र बाधा व्यवधानलाई आवधिक रूपमा समीक्षा गर्ने, त्यसका लागि बजेट व्यवस्था गर्ने र आवश्यकता अनुसार परामर्शदाताको सहयोग लिने ।
- छ) गाँउपालिकामा गठित लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सूपरीबेक्षण तथा अनुगमन कार्यान्वयन समितिको कार्यलाई लैससास उत्तरदायी बनाउन लैससास महाशाखा/शाखाको समन्वय तथा सहकार्यमा लैससास सम्बन्धी सूचकहरूको पहिचान गर्ने, अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचामा समावेश गर्ने, खण्डकृत प्रारम्भिक तथ्यांक संकलनका लागि स्पष्ट ढाँचा बनाउने र प्रगति विवरणमा समेट्न मार्ग-निर्देशन गर्ने र सोका लागि अभिमूखीकरण गर्ने ।
- ज) सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, लैससास सम्बन्धी मापन र परीक्षण लगायतका संयन्त्रलाई कार्यान्वयन गरि संस्थागत गर्ने । यी क्रियाकलापहरूमा महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय आदि विभिन्न समूहहरूको अर्थपूर्ण सहभागितामा सुनिश्चित गर्ने ।

परिच्छेद ६
लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन

गाउँ लैससास रणनीति कार्यान्वयन
शास्त्रालय, श्रीलंका
२०७३

६.१. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना

क्र. सं.	प्रमुख द्विवाक्लाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगि निकाय तथा सरोकारवाल	वाणिक शोत्रको परिचालन	उद्दय सिद्धि
१	गाँउपालिका जनप्रतिनिधि र सरोकारवाला निकाय विचमा लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको अभियुक्तिकरण आयोजना गर्ने	गाँउपालिका बारेमा कार्यक्रमको	विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएको २ महिना स्वीकृत भित्र
२	गाँउपालिका र यसका सबै वडासँग नियमित समन्वय र सहकार्य गर्ने, र त्रैमासिक रूपमा समिक्षा गर्ने	महिला बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा,	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएको १ महिना भित्र, त्यसपछी निरन्तर रूपमा वर्षभरी स्वीकृत भित्र
३	गाँउपालिकामा लैससास सम्बन्धी विषयबस्तु हेनका लागि विशेष रूपमा कर्मचारी तोक्ने र पालिकामा लैससास सम्बन्धी विशेषज्ञताको क्रमशः विकास गर्दै जाने	महिला बालबालिका शाखां, तथा योजना शाखा,	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएको तिन महिना भित्र कर्मचारी तोक्ने र विशेषज्ञताको विकास निरन्तर रूपमा वर्षभरी स्वीकृत भित्र
४	प्रत्येक ३/३ वर्षमा विद्यमान ऐन कानुन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि तथा लैससास रणनीतिको पुनरावलोकन गर्ने र समसामयिक रूपमा	गाँउ कार्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी	नीति भएको तिन महिना पछी र निरन्तर वर्षभरी स्वीकृत भित्र

राजनीतिको लक्ष्य
२०७३

परिमार्जन तथा संसोधन गर्ने।		विजहरु।	क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ			
५	गाउँपालिकाका नितिको कार्यान्वयनका सम्बन्धित वडामा लैससास समिति र लैससास सम्बन्धी कार्ययोजनाको निर्माण गर्ने।	वडामा प्रभावकारी लागि शाखा, तथा योजना शाखा, गाउँ कार्यपालिका	महिला बालबालिका विजहरु।	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको कार्यरत संस्था तथा विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार क्षेत्रमा बजेट, विकास साफेदार संघ राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएको छ महिना भित्र स्वीकृत
६	लैससास कार्यान्वयनमा प्रदर्शन गर्ने वडा तहलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने।	नीति उत्कृष्ट कार्यपालिका	गाउँ कार्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	कर्मीमा एकचोटी आर्थिक अन्तमा वर्षको हरेक वर्षको
७	नीति कार्यान्वयनको निरन्तर समिक्षा, मुल्यांकनका आवश्यक निर्माण गर्ने र सोको आधारमा अनुगमन, मुल्यांकन गर्ने।	अनुगमन, लागि सुचकहरुको नियमित नियमित	योजना शाखा विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएपछी ६/६ महिनामा	स्वीकृत प्रत्येक महिनामा
८	गाउँपालिकाको वजेटबाट प्रतिशत रकम लक्षित समुदायको कार्यक्रमका लागि तोक्ने	नियमित रकम लक्षित समुदायको लागि तोक्ने	महिला बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा,	विषय विजहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साफेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ	नीति भएको तिन महिना भित्र स्वीकृत

६.२ संस्थागत संरचना / व्यवस्था

६.२.१ विभिन्न समितिहरूको गठन :

संघीय व्यवस्था अनुसार गाउँउपालिकाले विभिन्न समितिहरू गठन गरि यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन समिति गठन गरि तल दिए अनुसार सबै तहमा कार्यक्षेत्र तथा जिम्मेवारी सहितको उत्तरदायित्व प्रदान गर्नेछ ।

(क) रामारोशन गाउँउपालिकामा लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीबेक्षण तथा अनुगमन गर्न निम्नानुसारको एक समिति रहने छ ।

क्र.स	विवरण	पद
१	गाउँउपालिका प्रमुख	संयोजक
२	गाउँउपालिका उप प्रमुख	सदस्य
३	कार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्येवाट (एक जना महिला सहित) २ जना	सदस्य
४	गाउँउकार्यपालिकाद्वारा मनोनित लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कार्य गर्ने व्यक्ति वा संस्था मध्येवाट बढीमा २ (एक जना महिला सहित) जना सदस्य	सदस्य
५	सामाजिक विकास समिति संयोजक	सदस्य
६	इलाका प्रहरी कार्यालय प्रमुख	सदस्य
७	नेपाल पत्रकार महासंघ जिल्ला शाखा अध्यक्ष	सदस्य
८	गाउँउपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
९	गाउँउपालिकाको विषयगत शाखा/महाशाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

(ख) गाउँउपालिका लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीबेक्षण तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. गाउँउपालिका भित्रका महिला, दलित, बालबालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदाय खण्डीकृत तथ्याङ्क संकलन एवम् विश्लेषण गर्ने ।

२. लैज़िक आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरि तत् सम्बन्धी गर्नु पर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नगरसभा समक्ष सिफारिस गर्ने ।

३. संघ तथा प्रदेश सरकार बाट भएका रणनीति, नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने गराउने ।

४. यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने तथा आवश्यक सुझाव दिने र कार्यक्रम कार्यान्वयनको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

५. गाउँउपालिकाको नियमित रूपमा लैज़िक तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्ने ।

६. लैससाससंग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रीय सन्धी, सम्झौताहरूको समन्वय, सहकार्य, सहजीकरण र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

७. गाँउपालिका क्षेत्रभित्र लैससाससंग सम्बन्धि काम गर्ने संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।

(ग) गाँउपालिका लैससास रणनीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सूपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिको बैठक र निर्णय :

१. समितिको बैठक चौमासिक रूपमा बस्ने छ, तर आवश्यक परेको समया जुनसुकै बेला पनि बैठक बस्न सकिने छ ।

२. समितिको संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

३. समितिको बैठक बस्नु भन्दा कम्तीमा २४ घण्टा अगावै समितिको सदस्य- सचिवले बैठकमा छलफल हुने कार्यसूची सहितको सूचना सबै सदस्यहरूलाई दिनु पर्नेछ ।

४. समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा सो समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

५. समितिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको संयोजकले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा नगर उपप्रमुखले अध्यक्षता गर्नेछ ।

६. समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(घ) वडास्तरीय समिति :

गाँउपालिकाको प्रत्येक वडामा यस रणनीतिसँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न एक वडा स्तरीय समिति गठन गरिनेछ । जसमा देहाय बमोजिका पदाधिकारीहरू रहनेछन् :

क्र.स	विवरण	पद
१	सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष	संयोजक
२	सम्बन्धित वडाका वडा सदस्यहरू	सदस्य
३	सम्बन्धित वडा समितिले लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कार्यगर्ने व्यक्ति वा संस्थावाट मनोनित गरेका वडीमा २ (एक जना महिला अनिवार्य) जना सदस्यहरू	सदस्य
४	सम्बन्धीत वडाको उच्चतम विद्यालयको प्रधानाध्यापक	सदस्य
५	सम्बन्धीत वडाको स्वास्थ्य संस्था प्रमुख	सदस्य
६	सम्बन्धित वडाको वडा सचिव	सदस्य सचिव

(ङ) वडा स्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. वडा भित्रका महिला, बाल-बालिका, दलित, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अन्यसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदाय खण्डीकृत तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।

२. वडा भित्रका महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका समुदायकोहकहितको संरक्षण र सम्बद्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणकाको लागि कार्यक्रम बनाई वडामा पेश गर्ने।
३. वडाभित्र योजना छानौट प्रकृयामा महिला, बाल-बालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपांङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक आदि समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता अनिवार्य गर्ने गराउने।
४. वडाका सबै संरचनाहरूमा ५० प्रतिशत महिलाको सहभागिताको सुनिश्चिता गर्ने।
५. यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यन्वयनमा सहयोग गर्ने क्षमता अभिवृद्धिको क्षेत्र पत्ता लगाउने र उनीहरूको कार्यक्रमलाई लैससास मैत्री बनाउन सहजीकरण गर्ने।
६. वडाको वार्षिक तथा आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट लैससास उत्तरदायि वा संवेदनशिल भए नभएको सुनिश्चित गर्ने, विश्लेषण गर्ने र वर्षको अन्तिममा नियमित लैससास परीक्षण गराउन सहजीकरण गर्ने।
७. वडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैंगिक हिंसा तथा घरेलु हिंसाको उजुरी गर्ने प्रचलन अति न्यून रहेको, उजुरी भै हाले पनि उजुरी कर्ताको सुरक्षाको निम्ती कुनै व्यवस्था नरहेकाले वडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैंगिक हिंसा, बालविवाह, छाउपडी प्रथा, छुवाछुत, घरेलु हिंसा र दुर्व्यवहार सम्बन्धी विषयमा प्राप्त गुनासाहरू लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीबेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने।
८. लैससासको अवस्था विश्लेषण गर्न गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने।
९. लैससास सम्बन्धित आचारसंहिता निर्माण गर्न सहजिकरण गर्ने।
१०. लैससासमा काम गर्ने आन्तरिक र बाह्य संध-सम्बन्ध समन्वय र सहकार्य गर्ने।

६.२.२ गुनासो व्यवस्थापन :

सम्बन्धित लाभग्राही वा सरोकारवालाहरूले नगर तथा वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्र भित्र लैंगिक हिंसा, घरेलु हिंसा र दुर्व्यवहार सम्बन्धी विषयमा आफ्ना गुनासा तथा सुझावहरू भए निर्वाध रूपमा कानुन बमोजिम राख्न सक्नेछन्। यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन गर्न नगर तथा वडा कार्यालयमा कम्तीमा एक-एक जना महिला तथा पुरुषलाई सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा तोकिनेछ।

क) गुनासोहरूको संकलन, दर्ता तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पर्क व्यक्तिहरू देहाय बमोजिम हुनेछ।

- महिलाहरूको तर्फबाट
- पुरुषहरूको तर्फबाट

ख) सम्पर्क व्यक्तिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुने छ:

- वडावासीहरूलाई गुनासो व्यवस्थापन सञ्चालनको बारेमा जानकारी दिने र सचेत गराउने।
- वडामा विभिन्न माध्यमबाट आएका लैंगिक हिंसा, महिला हिंसा, घरेलु हिंसा र दुर्व्यवहार सम्बन्धी घटनाहरूको दर्ता गरी अभिलेख राख्ने।
- यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन तथा आवश्यक कारबाहिको लागि वडा कार्यालय र लैससास समितिलाई जानकारी गराउने।
- वडा कार्यालय र लैससास समितिसँग सहकार्य गरि हिंसा पीडितलाई आवश्यक सहयोग गर्ने।
- सम्बोधन गरिएका गुनासोहरूको अभिलेख राख्ने र सम्बन्धित गुनासोकर्तालाई गुनासो प्राप्त भैसके पछि र सम्बोधन भए पश्चात जानकारी गराउने।
- गुनासोहरूको उपयुक्त (सम्मान, सम्बेदनशीलता, पारदर्शी र समय आदि) तरिकाले व्यवस्थापन भैरहेको सुनिश्चित गर्ने।
- आवश्यक परे कानुनी सहयोगका लागि सहजीकरण गर्ने।

- सम्बोधन भएका गुनासोहरुको अनुगमन गरी प्रभावकारीताको लागि सुनिश्चिता गर्ने ।

ग) गुनासा तथा सुभावहरू प्राप्त गर्ने तरिका :

सम्बन्धित लाभग्राही वा सरोकारवालाहरूले वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने विषयमा आफ्ना गुनासा तथा सुभावहरू निम्न उल्लेखित तरिकावाट राख्न सक्नेछन्:

- ❖ आफ्ना गुनासो वडा कार्यालयवाट उपलब्ध गराईद्देको गुनासो फारम भरि यस वडा भित्र राखिएको सुभाव पेटिकामा खसाल्न सक्नेछन् ।
- ❖ गाउँपालिका कार्यालयमा स्वयं उपस्थित भई वा सम्बन्धित कर्मचारीहरू मार्फत राख्न सक्दछन् ।
- ❖ नगर तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीको हकमा आफ्ना गुनासाहरू माथि उल्लेखित कुनै पनि माध्यमवाट सोभै वडा कार्यालयमा दिन सक्दछन् ।

६.३ रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू:

यस गाउँपालिकाको तयार पारिएको लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीति प्रभावकारी कार्यान्वयनको समयमा आउन सक्ने सम्भाव्य समस्या, चुनौती तथा जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरुको अबलम्बन गरिने छ ।

क्र.स	संभावित जोखिम	जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू
१.	खण्डकृत तथ्याङ्क तथा सूचांकहरुको आधारमा योजना कार्यकमहरू तयार हुन नसक्नु ।	तथ्याङ्कमा आधारीत योजना तर्जुमा तथा अनुगमन पद्धतीको विकास गर्ने ।
२.	लैससासको विषय बारेमा समान बुझाईको अभाव हुनु तथा स्थानिय तहको प्राथमिकतामा नपर्नु ।	लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिलाई प्राथमितामा राख्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा यस सम्बन्धी समान बुझाई बनाउन अभिमूखिकरण गर्ने ।
३.	आर्थिक स्रोतको कमि हुनु ।	स्थानिय तहको एकमुष्ठ बजेटबाट लक्षित समुदायको लागि निश्चित प्रतिशत बजेट तोकैरै योजना तथा कार्यक्रम तयार गरीने ।
४.	नीति कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय तथा सरोकारवाला बिच समन्वय नहुनु ।	सरोकारवाला बिचमा नियमित साझा वैठक राख्ने तथा प्रालिका स्तरमा उपलब्ध संजालहरुको उपयुक्त प्रयोग गरी लक्षित समुदायका व्यक्तिहरुलाई कसरी लाभान्वित गर्न सकिन्द्छ भन्ने बारेमा नियमित छलफल गर्ने ।

परिच्छेद ७.

७.१ रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार :

यस रणनीतिको कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, उपयुक्तता र उपादेयताको मुल्याकंनको आधारमा आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन तथा सुधार गरिने छ ।

७.२. बाधा अडचन फुकाउने

यस रणनीतिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अडचन आएमा यस रणनीतिका प्रावधानलाई प्रतिकुल असर नपर्नेगरी रामारोशन गाँउपालिकाले बाधा अडचन फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसुची १.

लैससास मुलप्राहीकरण रणनीति निर्माण क्रममा अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएका दस्ताबेजहरूको सुची :

- रामारोशन गाउँउपालिकाको लैससास नीति, २०७७
- अपांगता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण कार्यबिधि, २०७६
- लैगिक हिंसा निवारण कोष सञ्चालन कार्यबिधि, २०७७
- गाउँउपालिकाको पार्श्वचित्र
- नेपालको संविधान २०७२
- लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कानून
- लैससास सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धी तथा प्रावधानहरु

२०७३

अनुसुची २ . कार्यक्रम सम्बन्धी फोटोहरु

